

**Правен режим относно дистанционното обучение
в областта на регулираните професии**

Кирил Панайотов, Елица Куманова, Николина Ангелова, Фатме Минкова

**Legal administration regarding distance learning
in the field of regulated professions**

Kiril Panayotov, Elitsa Kumanova, Nikolina Angelova, Fatme Minkova

Abstract:

In recent decades, the evolution of information and communication technologies contributed to the potential of a different form of existence of legal reality, named digital or virtual reality. The institutionalization of modern digital manifestations of the right to education is related to the introduction of distance learning. For the first time, distance learning as an educational form has been provided under the provisions of the Preschool and School Education Act. Excellent practices in the creation of digital learning resources exist for more than decade in Bulgarian universities. From a virtual faculty through a virtual university to virtual thematic networks, the accumulated experience in the process of communication between students and teachers is systematized and summarized. In the field of regulated professions, there is a special legal regime regarding distance learning.

Keywords: distance learning, regulated professions, digital reality

For contacts: Kiril Panajotov, University of Ruse, kpanajotov@uni-ruse.bg

ВЪВЕДЕНИЕ

Метафоричното твърдение на Нобеловия лауреат за мир Нелсън Мандела - „Образованието е най-мощното оръжие, което можете да използвате, за да промените света“ в пълна мяра важи за трансформацията на разбирането за значението на дистанционното обучение в българското общество. Една от съществените последици на обявяването на извънредно положение в България с Решение на Народното събрание от 13 март 2020 г. по повод пандемията от COVID-19 се отнася до институционализирането на дистанционната форма на обучение във висшите училища.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Като върховен юридически нормативен акт Конституцията на Република България прогласява правото на образование като едно от основните права на българските граждани в Глава Втора „Основни права и задължения на гражданите“. На основание чл. 53. ал.1 всеки български гражданин има право на образование. В компетентността на Народното събрание като орган на законодателната власти и на Министерския съвет като орган на изпълнителната власт и „нетипичен законодател“ е да бъде създадена законова уредба за регулиране на сферата на образование, която да обезпечи реалната възможност на гражданите да се ползват от предоставеното им от Конституцията основно право.

Законът за висше образование е основният нормативен акт, който урежда обществените отношения в сферата на висшето образование. То се осъществява в съответствие с общочовешките ценности и националните традиции.

Гарантирането на стандартите на обучение за придобиване на висше образование са проявление на управленската и социалната функция на държавата. Държавата като социална организация реализира едновременно тези две функции, за да даде възможност на своите граждани да упражнят правото си на образование и след това да го приложат при упражняването на правото си на труд. Държавата създава условия за свободно развитие на висшето образование, включително условия за достъп до висше образование като разработва и осъществява национална политика за развитието на висшето образование.

Едно важно проявление на взаимнообвързаността между социалната и управленската функция на държавата съществува при обучението в специалности от регулираните професии. Държавната политика по управление на образователния процес на основание разпоредбата на чл. 9, ал. 3, т. 13 и т. 14 от Закона за висшето образование определя с решение Списък на регулираните професии в Република България. Решението по своята същност е акт, който формализира намерение измежду няколко алтернативи и се базира на намерение за определен възглед или курс на действие. От латински „consilium“, решението се отнася до компетентността за упражняване на властта на дадена институция на всеки етап от едно мероприятие, при който са възможни промени в мероприятието, за да се модифицира влиянието върху исторически и културни свойства. Решението като юридически акт е институционален способ за формализиране на политикоправния ред.

Правото на образование е основно право на гражданите. Изследването на неговото съдържание не се подчинява на традицията за изследване на правомощията в неговото съдържание, а се основава на неговия полиаспектен характер. На преден план излиза ангажираността на държавата за осигуряването на условията за неговото реализиране, в това число и възможностите за синхронно и асинхронно дистанционно обучение. Това представлява друго проявление на цитираната национална политика, а именно политиката по обезпечаване на дистанционната форма на обучение във висшите училища. Законът за висше образование регламентира държавните изисквания за организиране на дистанционна форма на обучение във висшите училища, като предвижда съответна наредба.

Наредбата за държавните изисквания за организиране на дистанционна форма на обучение във висшите училища, която влезе в сила от 1.09.2021 г., отмени наредбата със същото заглавие, която беше приета с ПМС № 292 от 2.11.2004 г. и обнародвана в Държавен вестник бр. 99 от 9.11.2004 г. Отменената наредба за първи път даде легална дефиниция на дистанционното обучение в Република България. В разпоредбата на чл. 1 ал. 2 и ал. 3 дистанционната форма на обучение беше определена като организация. Това определение подчертава социалния характер и важимостта на обучението от разстояние. В този смисъл дистанционната форма на обучение е организация на учебния процес, при която студентът и преподавателят са разделени по местоположение, но не непременно и по време, като създадената дистанция се компенсират с технологични средства. При посочената форма на обучение се използват аудио, видео, компютърни и комуникационни технологии и средства.

Наредбата, която в момента произвежда своето юридическо действие, внася прецизност и яснота в концепцията за дистанционно обучение. Съгласно разпоредбата на чл. 2 ал. 1 „дистанционната форма на обучение е форма за придобиване на висше образование, при която обучавани, преподаватели и администратори могат да са разделени по местоположение, но не непременно и по време, като създадената дистанция се компенсира с технологии, методи и средства на електронното обучение“. В правен аспект дистанционното обучение вече не е организация, а форма на вече съществуващо социално явление. От тази гледна точка стана възможно да се юридизира обучението в тази форма чрез съответни стандарти и да се контролира от съответен държавен орган. Това правомощие е делегирано на Националната агенция за оценяване и акредитация, като се осъществява по критерии, разработени от Националната агенция за оценяване и акредитация по реда на чл. 85, ал. 1, т. 1 от Закона за висшето образование.

Управлението на качеството при дистанционната форма на обучение отчита степента на информационно и технологично осигуряване на средата, обезпечена от висшите училища. Електронните учебни курсове, дейности и ресурси за дистанционна форма на обучение се разработват по методика, съобразена със спецификата на съвременното електронно обучение, като в съдържателно отношение предоставят съответното учебно съдържание по учебен план и дистанционно подкрепят самоподготовката на обучаваните, работата по задания и обратната връзка. При обучението в специалности от регулираните професии са налице съответните специфични характеристики, юридизирани в нормативни актове.

Правният режим на обучението в професии в областта на здравеопазването има комплексен характер и включва в себе си закони и подзаконови нормативни актове на Народното събрание и Министерския съвет (за разлика от другите регулирани професии, при които обучението се урежда с подзаконови нормативни актове).

Глава Седма на Закона за здравето е посветена на регламентира медицинското образование и медицинската наука. Медицинското образование осигурява и гарантира обема и качеството на подготовка на медицинските специалисти, както и на немедицинските специалисти, работещи в националната система за здравеопазване. Основни принципи при провеждане на медицинското образование са продължителност и високо качество на преподаването с усвояване на гарантиран обем теоретични знания и практически умения; етапност и непрекъсваемост на обучението; право на избор на специалност.

Наредбата за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалността "право" и професионална квалификация "юрист", приета с ПМС № 165 от 12.07.2022 г. и обнародвана в ДВ, бр. 55 от 15.07.2022 г. не предвижда дистанционна форма на обучение. Съгласно разпоредбата на чл. 4 формите на обучение за придобиване на висше образование по специалността "Право" на образователната и квалификационна степен "магистър" са редовна и задочна. Предходната наредба, приета през 1996 г., също определя, че формите на обучение са редовна и задочна.

От цитираните разпоредби на нормативните актове се налага изводът, че дистанционна форма на обучение не се прилага при обучението в специалности от регулираните професии. Но при извънредни обстоятелства, които нарушават или застрашават съществуването на политикоправния ред в държавата, реализирането на управленската и социалната функция претърпяват съществени изменения. С оглед ситуацията, породена от пандемията, въвеждането на дистанционна форма на обучение на практика даде възможност да не се препятства упражняването на правата на студентите в тези специалности. Ако образователните институции бяха следвали „буквата на закона“, на практика образователните права на определени категории български граждани биха били суспендирани. Приемането на Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13.03.2020 г. (обнародван в ДВ, бр. 28 от 24.03.2020 г.), както и неговото изменение и допълнение, беше легитимно правно основание да се приложи „духа на закона“. Студентите от регулираните професии получиха по този начин правна възможност за запазване достъпа на образование. По този начин държавата доказва своя социален и правов характер.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Всеобщата декларация за правата на човека, провъзгласена с резолюция 217 А (III) на Общото събрание на ООН от 10.12.1948 г. в нормата на чл. 22 прогласява принципа, че всеки човек като член на обществото има право на социална сигурност и на осъществяване на икономическите, социалните и културните права, необходими за неговото достойнство и за свободното развитие на неговата личност. Институционализирането на дистанционната форма на обучение, както и нейното прилагане при извънредни обстоятелства в областта на регулираните професии, допринася за основната функция на образованието - цялостно развитие на човешката личност и засилване на уважението към правата на човека и основните свободи.

ЛИТЕРАТУРА

Mandela, N. (1990) Education is the most powerful weapon which you can use to change the world. Speech, Madison Park High School, Boston. Oxford Essential Quotations [Online] Available from: <https://www.oxfordreference.com/> [Accessed 20/04/2022].

Stoikova, V. Ivanova, A., Smrikarov, A. (2012) Dobri praktiki pri e-obuchenie na studentite ot digitalното pokolenie V: Nauchni trudove na Rusenski universitet. Ruse: Ruse University press. volume 51, issue 3.2 pp.149-154.

Zheleva M. (2012) Izvanredното polozhenie. Politicheski i pravni aspekti. V: Nauchni trudove na Rusenski universitet. Ruse: Ruse University press. volume 51, issue 7 pp.144-148.